

Арганізатор

Зялёная «Пабеда» звярнула з шашы і накіравалася ў лагчынку. Там яна прыкметна збавіла хуткасць, разы два віхлянулася ў глыбокіх слізкіх каляінах і перад самым мастком стала. Шафёр — малады белабрысы хлапчына ў ватоўцы — высунуўся з дзверцаў і, пазіраючы на заднія колы, даў газ. Але і назад ужо машина не хацела іспі. Шафёр вылез, нібы журавель, выцягваючы з гразі ногі, абышоў машину, зазірнуў пад ніз і заклапочана ссунуў на бок салдацкую шапку.

— Каб табе трасца! — вымавіў ён са стрыманай злосцю.

Тады расчыніліся другія дзверцы, і на абочыну нязграбна выбраўся сядок, шафёраў начальнік — прысадзісты, надзьмуты чалавек. Ён адразу нагледзеў больш-менш сухое месца ля канавы, сяк-так дабраўся туды і стаў, засунуўшы руکі ў кішэні паліто.

— Ну што? Селі?

Шафёр маўчаў, корпаючыся ля задняга кола. Сядок нецярпіва загадаў:

— Давай назад!

Хлопец сеў на сваё месца і ўключыў газ. Машына пакрыўджана фыркнула клубам шызага дыму, ураз падхопленага хлесткім асеннім ветрам, уздрыгнула, але з месца не скранулася.

— Давай уперад!

Шафёр паслухмяна даў і ўперад, але дарэмна.

— Цягні вунь тое палена, — загадаў начальнік, паказваючы на нейкі корч, што тырчэў на ўзмежку.

Без лішніх развагі шафёр скочыў цераз канаву, выдзер з зямлі трухлявы корч і прыладзіў яго пад задніе кола.

Пакуль ён рабіў гэта, начальнік усё стаяў на ранейшым месцы і, хілячыся наперад, каб не ступаць у гразь, даваў парады.

— Мацней таўчы... Так, так. Сукам уніз. Во! Наддай абцасам.

Шафёр маўкліва рабіў усё гэга, і, калі корч добра ўлад-каваўся пад колам, узяўся за руль. Зноў машина задрыжэла, закалацілася ад моцнага напружання.

— Стой! — крыкнуў начальнік, з хвіліну панаўзіраўшы дарэмныя намаганні. — Галля трэба! Давай галля!

— Няма сякеры, — упершыню з адзнакай нязгоды вымавіў шафёр.

— А ты рыдлёўкай насячы, — парай начальнік, убачыўшы, што шафёр думае нешта сваё, закрычаў: — Ну, давай, давай!

Начальнік пачынаў нервавацца. Ён сціскаў вусны, жмурыў очы і нецярпліва тупаў па сваёй выспачцы. Восеніцкі вецер буяніў над шэрымі прасторамі, гнаў і кудлачыў у небе густыя хмары, шматоў кусты за канавай, зрываў жоўтае і чырвонае ссохлае лісце.

Шафёр як-колечы наламаў галля і, паднёсшы да машыны, пачаў пхаць яго пад левае заднє кола. Надзьмуты чакаў, — яму за машынай не відаць было, як корпаўся шафёр, — і нецярпліва пакрыкаваў:

— Ну, хутка там?

Нарэшце абодва заднія колы былі добра абладзены веццем і падпёты карчамі. Шафёр зноў улез у машыну і ўключыў перадачу. «Победа» паторгалася, пафыркала на розных нотах і не кранулася з месца.

— А няхай цябе! — пачынаў злавацца і разам з tym непакоіцца начальнік. Забыўшыся, ён нават памкнуўся падацца да машыны, але, ступіўшы ў гразь, хуценька адскочыў назад.

Шафёр, бадай, стаміўся ўжо ад дарэмных заходаў зрушыць машыну. У безнадзейна спакойнай абыякавасці ён прыхліўся да кузава і пачаў рыхтаваць закурку.

Ужо бралася на адвячорак. Непрырабная сцюдзённая далячынъ хуталася ў тумане. На дарозе ўсё больш рабілася нудна і няўтульна. Вецер мацнеў.

— Ну, што ты там раскурыўся! — не вытрымаў начальнік. — Давай спрабуй!

Шафёр нічога не адказаў, яшчэ разы два зацягнуўся і пайшоў аглядцаць заднія колы. Са злосцю выцягнуў з каляіны корч і кінуў яго ў канаву, потым з-пад другога кола выбраў галлё. Надзьмуты ўзлаваўся.

— Што ты робіш! Не чапай галля. Газуй!

Шафёр, аднак, добра расчысціў каляіну і не пачаў газаўць, а заглушыў матор і вылез на дарогу.

— Ну чаго спыніўся! — крыкнуў начальнік. — Давай, давай!

— Што давай? — упершыню запярэчыў шафёр. Штурхнуць трэба.

— Гм, штурхнуць. Каму ж штурхнуць?

Але таго, бадай, не ведаў і шафёр. Яны адны сядзелі ў гэтай калдобіне і больш на дарозе не бачна было нікога.

Не сыходзячы са сваёй выспачкі, закурыў і начальнік. Увесь працэс прыкурвання папяросы на ветры і першыя салодкія зацяжкі крыху супаколі яго. Якраз у гэты час з боку шашы, на дарозе, уznіклі дзве невыразныя постаці. Праз колькі хвілін можна было разабраць, што ішлі мужчыны. Задні намнога адстаў ад пярэдняга, высокага і плячыстага, што без асаблівага разбору сігаў па ўзбочыне. Яшчэ праз нейкі час можна было разгледзець падарожнікаў. Абодва былі ў зашмальцаваных чорных ватоўках, пярэдні — з палявой кірзавай сумкай на баку, з якой тырчэлі канцы гаечных ключоў, адкрутак і малаткоў. Відаць, прахожыя належалі да тутэйшых mechanізатарапі і цяпер па нейкай патрэбе ішлі ў РТС.

Начальнік дакурваў папяросу, чакаў прахожых і рыхтаўяўся як мага ветлівей запрасіць іх дапамагчы ў ягонай бядзе. Але пярэдні, не чакаючы запрашэння, яшчэ здалёк, відаць, зразумеў усё і з незвычайнай лёгкасцю ўтоне, уласцівай простым і адкрытым людзям, пачаў сам:

— Што, браткі, штурхнуць?

— Ага, крышачку трэ' было б, — сказаў шафёр і адразу палез у машыну.

— Давай, Міцька, націснем, штурхнём, каб выскачыла, як корак з пляшкі, — на хаду звярнуўся высокі да свайго таварыша.

Ён ухапіўся рукамі за буфер, а побач прымасціўся яго спадарожнік.

— А ну, заводзь! — скамандаваў начальнік, усё не сышодзячы са свайго месца.

Машына загула, мужчыны ямчэй упёрліся, напружыліся і сагнуліся крукам. Колы пасунуліся было ў каляінах, ды праз хвіліну сілы матора і людзей вычарпаліся, і памагатыя выпрасталі спіны.

— Давай, давай! — заўзята крычаў начальнік. — Яшчэ крышачку! Раз-два!

Паспрабавалі яшчэ і раз і два. Нейкага зусім нязначнага намагання не хапала, каб выпхнуть машыну з калдобіны. Твары штурхачоў наліліся чырванию, набраклі жылы на скронях, а начальнік з усіе моцы свайго басу натхняў іх на большыя натугі. Раптам высокі кінуў штурхаць і выпрастаўся.

— Што крычыш? А ну, давай сюды, штурхні, якога д'ябла крычаць!

Надзьмуты на якую хвіліну збянтэжыўся, замігаў вачыма, хацеў сказаць нешта, але высокі другі раз крыкнуў:

— Ну, чаго стаіш, рудавухі!...

Шафёр кінуў газаваць, ад неспадзянавансі разявіў рот і, чакаючы чагосыці, пытальна паглядзеў на свайго седака.

І начальнік, не сказаўшы ні слова, неяк бокам, няспрытна ступаючы ў грязь, падышоў да аўтамабіля, выглядаючы, дзе б зручней прымасціцца.

— Смялей бярыся! — строга загадаў высокі і раптам закрычаў:

— А ну, узялі! Раз — націснем, два... Пайшла, давай, ідзе... Ёсь!

І машына сапраўды выйшла, адарвалася ад рук людзей і яшчэ нясмела, але папаўзла па дарозе, штораз усё шпарэй, і, нарэшце, выйшла на сухое месца.

— Ну вось, — сказаў другі, цяжка дыхаючы. — А то раз-
два — узялі... А ён стаіць... Арганізатар...

Начальнік раптам пачырванеў, яго надзьмуты і змора-
ны твар наліўся абурэннем.

Высокі спачатку здзівіўся, відаць, не адразу зразумеў-
шы прычыну злосці чалавека, а потым зарагатаў, аж
адкінуўся назад усім целам.

— Арганізатар! — толькі і можна было чуць скрэзъ ро-
гат. — Арганізатар!... Ой, браткі, трymайце, разаб’юся...

[1956 г.]